

Priporočilni seznam mladinskih knjig: izbor iz let 1991–1997. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 1998.

Vegri, Saša: *Seznam izbranih knjig od leta 1948 do 1990 za branje v prostem času.* Revija *Šolska knjižnica*, oktober, 1991.

Vojko Zadravec

SIJ VEČERNICE IN ZRELOST ZLATE HRUŠKE NA ISTEM NEBU

Nagrada/priznanje je v svoji formi javni izrek družbe, da je kulturna stvaritev pomembna za njeno preživetje. Po svojem namenu pa ene nagrade želijo zgolj opozoriti javnost na vrhunski prispevek h kulturi in se zanj avtorju primerno zahvaliti, druge pa želijo javnost spodbuditi k napredovanju v kulturnem in občečloveškem življenju ali ustvarjalce spodbuditi k ustvarjanju.

Tako kot večina nagrad tudi nagrada **večernica** in priznanje **zlata hruška** delujeta kot prepleta obeh opcij; želita prepoznati izjemnost in želita biti družbeno koristni. S soočenjem tistega, kar sta obe nagradi razglasili kot dobro in najboljše čtivo za naše otroke in mladino, bomo skušali osvetliti njun medsebojni odnos in njuno orodnost, ki jo ponujata zlasti vzgoji in izobraževanju v koristno uporabo, vsej družbi pa kot kulturni kašipot.

Pregled podobnosti in razlik med večernico in zlato hruško, nas najprej opozori na formalno razliko: večernica je poleg priznanja (nominacije) tudi nagrada, zlata hruška pa ima dve kategoriji priznanj, od katerih je ena znak za kakovost knjige, druga pa priznanje založbi. Drugače pa imata precej podobna izhodišča:

- obe sta se omejili na ustvarjalnost za mladino;
- obe iščeta vrhunsko ustvarjalnost preteklega leta;
- obe načeloma vključujeta v svoj izbor vse izdaje ne glede na založbo, kraj izida ali status avtorja;
- obe imata v svojem ustanovitvenem cilju tudi ravno pravo mešanico zahvale (prepoznavanja odličnosti) in spodbude (kulturno in izobraževalno poslanstvo).

Imata pa tudi nekaj vsebinskih razlik:

- področje ocenjevanja: večernica zajema samo leposlovne izdaje; zlata hruška poleg teh obsega tudi poučne knjige;
- kulturološka razsežnost: večernica zajema samo dela, ki so izvorno ustvarjena v slovenščini in s tem promovira domačo literarno ustvarjalnost; zlata hruška zajema vse, kar je ustvarjeno v slovenskem jeziku, torej tudi prevode in s tem promovira intelektualno moč domačega jezika;

- komunikacijska razsežnost: večernica obravnava predvsem leposlovno pripoved/izpoved v obliki besedne komunikacijske ravni in s tem promovira vse vidike umetnosti in modrosti besede; zlata hruška je pozorna na knjigo kot celoto in s tem promovira vse vidike posebnega nosilca človeške kulture – knjige, v kateri se združujejo besedna, likovna in obrtna umetnost v enovito celoto.

Nagrado **večernica** so leta **1996** ustanovili Podjetje za promocijo kulture Franc-Franc, revija *Otrok in knjiga* in Časopisno založniško podjetje Večer, ki nagrado tudi podeljuje. Prva večernica je bila podeljena leta 1997 (za leto 1996).

Večernica se podeljuje izvirnemu pesniškemu, proznemu ali dramskemu besedilu za otroke in mladino v slovenskem jeziku, ki je v preteklem letu izšlo v knjižni obliki pri kateri od založb ali v samozaložbi v Sloveniji ali v tujini. Petčlanska žirija, ki jo sestavljajo vrhunski strokovnjaki za mladinsko književnost, ki ga predlaga Podjetje za promocijo kulture FRANC-FRANC d.o.o., predstavnik revije *Otrok in knjiga*, predstavnik ČZP Večer, predstavnik Društva slovenskih pisateljev in predstavnik Društva bibliotekarjev Slovenije v sodelovanju s Slovensko sekcijo Mednarodne zveze za mladinsko književnost (IBBY), izbere najprej pet finalistov, na zadnji seji pa izmed nominirancev s tajnim glasovanjem izbere nagrajenca.

ČZP Večer nagrado, ki je tudi finančna, tradicionalno podeljujejo na srečanju slovenskih mladinskih pisateljev Oko besede v Murski Soboti.

Pionirska – center za mladinsko književnost in knjižničarstvo (pred združenjem knjižnic Pionirska knjižnica) je svojo besedo o vrednotenju letne produkcije knjig za otroke in mladino zastavila že za produkcijo 1970/71 (Šircelj, 1972 v *Otrok in knjiga*). Namen tega in vseh kasnejših izborov (gl. članek Ide Mlakar v tej številki revije) je bil javnosti predstaviti najboljše knjige za otroke in mladino in jih priporočati v branje. Z naraščanjem produkcije knjig za mladino je tudi Pionirska v svojih letnih publikacijah zaostrovala kriterije izbora oz. predstavljanja razlik med kvalitetnimi in manj kvalitetnimi knjigami. Leta 2003 je uvedla znak za opozorilo na najboljše knjige (© ne prezrite), leta 2005 je v svoj uredniški odbor prvič vključila še zunanje strokovnjake, leta 2008 je znak © zamenjala z znakom zlata hruška in uvedla interno ocenjevanje knjig od 1–5, leta 2010 pa je ocenjevanje v priločniku *Ozvezdje Knjiga* tudi objavila in izpeljala fizično označevanje najboljših knjig v knjižnicah z znakom zlata hruška. To leto je izpeljala tudi prvo podelitev priznanja zlata hruška trem najbolj izstopajočim izdajam preteklega leta za mladino.

Predvsem zaradi naštetih razlik obe priznanji/nagradi opravljata pomembno poslanstvo na področju mladinske knjige, spodbujanja ustvarjanja in branja dobre literature.

V določenih prerezhih pa se obe nagradi vendarle pokrivata (slovenski avtorji, leposlovje, kvaliteta, mladinska literatura) in v teh prekrivanjih, ki niso nebitvena, saj ujamejo vsaj del istih avtorjev in naslovov knjig, ju lahko primerjamo in analiziramo.

Prejemniki nagrade večernica v priporočilih Pionirske in drugače:

Za leto	Z večernico nagrajeno delo	Založba	Vrednotenje pionirske	Druge nagrade	Št. natisov	Izšlo v letih
1996	Tone Pavček: <i>Majnice</i>	Mladika	izbrana	A	3	1996, 2007, 2010
1997	Desa Muck: <i>Lažniva Suzi</i>	MK	izbrana	B	3	1997, 2001, 2006
1998	Janja Vidmar: <i>Princeska z napako</i>	DZS	anotirana	C	5	1998, 2000, 2002, 2004, 2005
1999	Polonca Kovač: <i>Kaja in njena družina</i>	MK	anotirana		1	1999
2000	Feri Lainšček: <i>Mislíce</i>	Franc Franc	/*		4	2000, 2001, 2005, 2007
2001	Matjaž Pikalo: <i>Luža</i>	Prešernova	anotirana	D	2	2001, 2003
2002	Marjana Moškrič: <i>Ledene magnolije</i>	Cankarjeva	☺ ne prezrite	E	3	2002, 2004, 2007
2003	Slavko Pregl: <i>Srebro iz modre špilje</i>	MK	priporočena	E	2	2003, 2005
2004	Igor Karlovšek: <i>Gimnazijec</i>	MK	priporočeno		3	2004, 2005, 2006
2005	Dušan Dim: <i>Distorzija</i>	Cankarjeva	priporočeno		3	2005, 2007, 2008
2006	Irena Velikonja: <i>Poletje na okenski polici</i>	DZS	priporočeno		2	2006, 2008
	Majda Koren: <i>Eva in kozel</i>	MK	☺ ne prezrite	E	1	2006
2007	Ervin Fritz: <i>Vrane</i>	MK	zlata hruška		2	2007, 2008
2008	Janja Vidmar: <i>Pink</i>	Didakta	zlata hruška		2	2008, 2010
2009	Bina Štampe Žmavc: <i>Cesar in roža</i>	Miš	priporočeno		2	2009, 2011

Legenda: A = plaketa Hinka Smrekarja; B = moja najljubša knjiga; C = besede brez meja; D = častna lista IBBY; E = desetnica

* Knjiga je prišla v knjižnico z enoletno zamudo, zato ni bila vključena v seznam; zaradi takega in podobnih razlogov zadnja leta preverjamo vse zapise v katalogu COBISS/OPAC.

Obdobje med leti 1996 in 2001 za direktno primerjavo ni primerno, saj je Pionirska v tem času v objavljene sezname vključevala le izbrane naslove (v današnjem jeziku: dobre in najboljše skupaj) in je zato v izboru ni prepoznavna ločnica med dobrimi in najboljšimi, kar bi bilo sicer primerljivo s finalistkami večernice, ne pa tudi z nagrajenimi naslovi.

Kljub temu da so se kriteriji vrednotenja v *Priročniku* vsako leto dograjevali, se za knjige, ki so izšle od leta 2002 dalje, lahko razumeta vrednotenji *priporočeno* oz. ocena 4 – zelo dobro enakovredno stopnji finalista nagrade večernica, vrednotenji *J ne prezrite* in *zlata hruška* (ocena 5) pa enakovredno stopnji nagrade večernica.

Zato bomo pri predstavljanju razmerij vrednotenij upoštevali le dela, ki so izšla od 2002 dalje. Če vrednotenje teh del prevedemo v pogojno ustrezne ocene, predstavljajo:

- finalisti večernice in samo priporočene knjige Pionirske = »oceno« 4,
- nagrada večernica in znak J ter zlata hruška = »oceno« 5.

Vrednotenje	večernica	Pionirska
<i>Cesar in roža</i>	5	4
<i>Distorzija</i>	5	4
<i>Eva in kozel.</i>	5	5
<i>Gimnazijec</i>	5	4
<i>Pink</i>	5	5
<i>Poletje na okenski polici</i>	5	4
<i>Srebro iz modre špilje</i>	5	4
<i>Vrane</i>	5	5
<i>Ledene magnolije</i>	5	5
skupaj	100 %	89 %

Primerjava vrednotenij kaže, da se vrednotenje Pionirske bistveno ne razlikuje od vrednotenja večernice in če upoštevamo manevrski prostor večernice, ki vrednoti le izvirno slovensko leposlovje, medtem ko ima Pionirska na drugi strani vso produkcijo, v katero so vključeni tudi prevodi v slovenščino, je razlika 11 % razložljiva.

Biti izbran med finaliste nagrade večernica je skoraj tako pomembno kot prejeti nagrado. Tudi uredniški odbor priročnika razume dela, ki jim da oceno 4, za finaliste zlate hruške. Zato ju lahko primerjamo:

Za leto	Finalisti večernice / vrednotenje Pionirske				
2002	<i>Trnovska mafija</i> / 5	<i>Njune zgodbe</i> / 5	<i>Muc Langus in</i> / 4	<i>Izginjevalec čarovnic</i> / 5	<i>Ledene magnolije</i> / 5
2003	<i>Anica in velike skrbi</i> / 5	<i>Mroček dobi očala</i> / 5	<i>Prijatelja</i> / 5	<i>Pogašeni zmaj</i> / 5	<i>Srebro iz modre špilje</i> / 5
2004	<i>Anica in velika skrivnost</i> / 5	<i>Na drugi strani</i> / 5	<i>Dražen in jaz</i> / 3	<i>Velike oči male budilke</i> / 3	<i>Gimnazijec</i> / 4
2005	<i>Spričevalo</i> / 4	<i>Fantje iz gline</i> / 3	<i>Izkop</i> / 3	<i>Tri pike</i> / 4	<i>Distorzija</i> / 4

Za leto	Finalisti večernice / vrednotenje Pionirske				
2006	<i>Zverinice / 4</i>	<i>Trst v žepu / 3</i>	<i>Uspavanka za ml. očka / 3</i>	<i>Poletje na okenski polici / 4</i>	<i>Eva in kozel / 5</i>
2007	<i>Na zeleno vejo / 4</i>	<i>Kako je Oskar postal detektiv / 3</i>	<i>Štiri črne mravljice / 5</i>	<i>Hektor in mala šola / 4</i>	<i>Vrane / 5</i>
2008	<i>Polnočna kukavica / 4</i>	<i>Alica v nori deželi / 4</i>	<i>Vprašanja srca / 5</i>	<i>Leto v znamenju polža / 3</i>	<i>Pink / 5</i>
2009	<i>Kraljičin lipicanec / 4</i>	<i>Hotel sem samo / 4</i>	<i>Mi, Kosovirji / 4</i>	<i>Hektor in male ljubezni / 4</i>	<i>Cesar in roža / 4</i>

Primerjava vrednotenj pokaže veliko soglasje med vrednotenjem večernice in vrednotenjem Pionirske, razlika (1 %) pa pomeni sklop vidikov (še vse druge kvalitete, ki so poleg besedilnih pomembne za celostno življenje knjige), ki se združijo ob pregledu celotne letne produkcije in vplivajo na vrednotenje Pionirske.

Ker pa Pionirska pri vrednotenju letne produkcije upošteva vse dosegljive naslove in ker nima številčne omejitve, se število promoviranih naslovov razlikuje od števila naslovov, ki nosijo častni naziv nominiranke ali nagrajenke večernice, kar je povsem razumljivo iz narave nagrad samih. Zato je za isto obdobje (2002–2009) zanimiva primerjava vrednotenj in promocije tudi v obrnjenem redu (seveda s soočanjem podatkov iste vrste: slovenski avtorji izvirnega leposlovja) in pogledamo, katere naslove slovenskih avtorjev leposlovja poleg tistih, ki se ujemajo z nominiranimi in nagrajenimi s strani večernice, je Pionirska še promovirala s svojim vrednotenjem v Priročnikih.

Slovensko izvirno avtorsko leposlovje za otroke in mladino (priporočene, finalistke oz. nagrajene med leti 2002 in 2009)					
Vrednotenje	Pionirska	večernica	Vrednotenje	Pionirska	večernica
<i>Alica v nori deželi</i>	4	4	<i>Majhnice in majnice</i>	5	5
<i>Anica in grozovitež</i>	5		<i>Mednarodni živalski slovar</i>	5	
<i>Anica in Jakob</i>	5		<i>Mi, Kosovirji</i>	4	4
<i>Anica in materinski dan</i>	5		<i>Mroček dobi očala</i>	5	4
<i>Anica in počitnice</i>	5		<i>Muc Langus in čarovnička ...</i>	4	4
<i>Anica in prva ljubezen</i>	5		<i>Na drugi strani</i>	5	4
<i>Anica in športni dan</i>	5		<i>Na zeleno vejo</i>	4	4
<i>Anica in velika skrivnost</i>	5	4	<i>Narišimo črke</i>	5	
<i>Anica in velike skrbi</i>	5	4	<i>Naročje kamenčkov</i>	5	
<i>Anica in zajček</i>	5		<i>Nekje sredi vročine</i>	5	
<i>Antonov cirkus</i>	5		<i>Njune zgodbe</i>	5	4

Slovensko izvirno avtorsko leposlovje za otroke in mladino (priporočene, finalistke oz. nagrajene med leti 2002 in 2009)					
Vrednotenje	Pionir- ska	večer- nica	Vrednotenje	Pionir- ska	večer- nica
<i>Bobek in barčica</i>	5		<i>Pink</i>	5	5
<i>Cesar in roža</i>	4	5	<i>Poččkani ropar</i>	5	
<i>Čarobni mlinček</i>	5		<i>Pogašeni zmaj</i>	5	4
<i>Čarobni svet brezove ulice</i>	5		<i>Poletje na okenski polici</i>	4	5
<i>Čudežni vrt</i>	5		<i>Polnočna kukavica</i>	4	4
<i>Deževnikarji</i>	5		<i>Polž Vladimir gre na štop</i>	5	
<i>Dinozavri?!</i>	5		<i>Prijateljja</i>	5	4
<i>Distorzija</i>	4	5	<i>Pripovedka iz Karnija</i>	5	
<i>Dražen in jaz</i>	3	4	<i>Punčka in velikan</i>	5	
<i>Eva in kozel</i>	5	5	<i>Skrivnost mlečne čokolade</i>	5	
<i>Fant z rdečo kapico</i>	5		<i>Slovenske pravljice (in ena nemška) v stripu</i>	5	
<i>Fantje iz gline</i>	3	4	<i>Spričevalo</i>	4	4
<i>Gimnazijec</i>	4	5	<i>Srebro iz modre špilje</i>	5	5
<i>Hektor in mala šola</i>	4	4	<i>Srečni dnevi</i>	5	
<i>Hektor in male ljubezni</i>	4	4	<i>Svetlanine pravljice</i>	5	
<i>Hotel sem samo</i>	4	4	<i>Škrat s prevelikimi ušesi</i>	5	
<i>Iščemo hišico</i>	5		<i>Škrat Zguba in kameleon</i>	5	
<i>Izginjevalec čarovnic</i>	5	4	<i>Štiri črne mravljice</i>	5	4
<i>Izkop</i>	3	4	<i>Tri pesnitve</i>	5	
<i>Jakobova lestev</i>	5		<i>Tri pike</i>	4	4
<i>Kako je Oskar postal detektiv</i>	3	4	<i>Trnovska mafija</i>	5	4
<i>Kako sta Bibi in Gusti porahljajala prepir</i>	5		<i>Trst v žepu</i>	3	4
<i>Kako sta Bibi in Gusti preganjajala žalost</i>	5		<i>Uganke</i>	5	
<i>Kako sta se gospod in gospa pomirila</i>	5		<i>Uspavanka za mladega očka</i>	3	4
<i>Klobuk gospoda Konstantina</i>	5		<i>Velike oči male budilke</i>	3	4
<i>Kraljičin lipicanec</i>	4	4	<i>Vesoljne sanje</i>	5	
<i>Kriško kraške</i>	5		<i>Vprašanja srca</i>	5	4
<i>Laž in njen ženin</i>	5		<i>Vrane</i>	5	5
<i>Ledene magnolije</i>	5	5	<i>Zakaj so sloni rahlospeči</i>	5	
<i>Leteča ladja</i>	5		<i>Zakaj?</i>	5	
<i>Leto v znamenju polža</i>	3	4	<i>Zverinice</i>	4	4
<i>Mačji recepti z mišjo prilogo</i>	5		<i>Živalska abeceda</i>	5	

Slovensko izvirno avtorsko leposlovje: priporočene, finalistke in nagrajene, 2002–2009				
Vrednotenje	Pionirska	večernica	Delež	
Skupaj naslovov:	86	40	delež naslovov od Pionirske:	46,5 %
Povprečna ocena:	4,63	4,23	delež soglasja s Pionirsko:	91,3 %

Pomembno sporočilo te primerjave je, da **vlada med obema visoka stopnja soglasja o tem, kaj je dobra knjiga za otroke in mladino**. Tista majhna numerična razlika, ki obstaja, je razložljiva s pozitivnima konceptoma obeh vrednotenj.

Obe ustanovi torej opravljata vsaka s svojo promocijsko ustanovo (večernico in zlato hruško) povsem različni in nenadomestljivi poslanstvi.

Večernica ima specializirano žirijo, ki ji ustanovitelji podelijo mandat za strokovno presojo o kvaliteti slovenskega izvirnega leposlovnega besedila. Žirija se lahko tej nalogi posveti osvobodena vseh drugih presoj, razen jezikovni in literarni. Na podlagi presoje te žirije ustanovitelj izkaže avtorju častno in denarno »zahvalo« za njegov kulturni prispevek družbi, čast nagrade pa javnost opozori na kvaliteto branja, obenem pa da primeren signal vsem ustvarjalcem v slovenskem jeziku, da je njihovo početje častno in koristno. **Gre torej za promocijo literarne stvaritve, ki jo rodi v Prešernovo svobodo povzdignjen slovenski intelekt.**

Zlata hruška ima profesionalno skupino, specializirano za mladinsko književnost in knjižničarstvo. Presojanje kvalitete knjige kot celote je ena od poklicnih zadolžitav ustanove. Njihove odločitve neposredno zadevajo bolj založnike in izdajatelje, posredno pa tudi avtorje vseh vrst (besedil, ilustracije, prevoda, ureditve). Na podlagi presoje tega uredniškega odbora knjižničarstvo v Sloveniji ponuja v branje in dokupuje z znakom zlata hruška ocenjene knjige, častnost zlate hruške pa prepoznavajo tudi založbe in avtorji, ki s tem sprejemajo signal, da je le najboljše dobro za otroke in da je dobro založniško in avtorsko delo častno in koristno. **Gre torej za promocijo slovenskega jezika in slovenske ilustracije, ki zmoreta pripovedovati vse, kar si imamo ljudje kjerkoli na tem planetu pripovedovati, in za promocijo Trubarjeve dediščine odličnosti založniškega odnosa do slovenskega jezika.**

Kakor je za poslanstvo obeh ustanov dragoceno in nujno, da ohranjata pri vrednotenju slovenskih mladinskih del popolno neodvisnost, je razveseljiva ne le soglasnost rezultatov ampak tudi medsebojna podpora obeh promocij.

(Objavljeno tudi v *Večeru*, 22. 9. 2011)